

Indeks demokratije¹

1. POLOŽAJ ŽENA

Svakako da žensko pitanje, teoretsko zasnivanje rodnosti, određivanje specifičnosti ženskog pogleda na svijet i posebno potreba političkog artikulisanja ravnopravnosti polova, kao osnove svakog demokratskog društva, zaokupljaju značajan dio lokalnog, međunarodnog i globalnog intelektualnog prostora. Tranzicija društava uključuje i transformaciju položaja žena, načina artikulisanja ženskog pitanja i specifičnosti ženskog pogleda na svijet.

Sastavni dio Indeksa demokratije jeste i procjena percepcije položaja žena u crnogorskom društvu. Kvalitet demokratije u jednoj državi određuje u velikoj mjeri i odnose unutar nje same. Demokratija danas podrazumijeva mnogo više od demokratskih institucija, slobodnih i fer izbora; stoga, ako je ograničen, uskraćen ili zabranjen pristup ženama u procesu donošenja odluka, demokratija postaje prazno slovo na papiru. Pojedinačne inicijative ne mogu biti dovoljne, osviještenost u pogledu potrebe rodne ravnopravnosti treba u cijelini prožeti društvo, sve nivoe kreiranja odluka i posebno političkog djelovanja.

Proces implementiranja rodne jednakosti u sve oblasti društvenog, a samim tim i političkog djelovanja treba se percipirati kao opšteprihvaćena društvena vrijednost koja usmjerava ka redefinisanju odnosa u društvu i samim tim približavanju rješenjima koja će biti u skladu sa uzusima moderne Evrope.

Ovaj aspekt je svakako imao specifičnu težinu i sa stanovišta metodologije koju smo definisali. Rodni odnos i rodna neravnopravnost, koja sasvim sigurno u Crnoj Gori postoji, u svojoj subjektivnoj transkripciji dobija drugačije značenje i sasvim je izvjesno da je mogućnost objektivne procjene u ovim uslovima ograničena. Rodovi kao polno određeni habitusi predstavljaju bazičnu entitetsku podjelu koja je socijalno-kulturalna po svojoj prirodi a da se pritom 'prirodno' utemeljuje na biološkim razlikama. Iz ovog slijedi da je i mogućnost percepcije rodnih razlika bitno ograničena vrijednosno-konceptualnom aparaturom koja je rodno konstruisana. Zato je sasvim razumljivo da se u rodnoj teoriji prije svake procjene položaja žena postavlja zahtijev za procesom rodne dekonstrukcije na nivou kulture i svijesti, čime se stvaraju nužni ali ne dovoljni uslovi za objektivne procjene.

U svakom slučaju, nije moguće pitanja rodne ravnopravnosti izuzeti iz Indeksa a jednako nismo bili u stanju da za ovo područje primjenjujemo alternativne metodološke postupke. Drugim riječima, svijesni svih ograničenja naše metodologije, kada je rodna problematika u pitanju, mi smo komplementarno mjerenjima za ostala područja obavili mjerenje i u ovom području. Saznanja o rodnoj ravnopravnosti koja imamo prije ovih mjerenja više su nego indikativni podaci do kojih smo došli u ranijim istraživanjima mjerenjem socio-ekonomskog indeksa, kao i na osnovu komparativnih podataka UNDP-a (GDI i GEI) koji govore o tome da Crnu Goru karakteriše ozbiljan rodni disbalans koji je rezultanta tradicionalne zaostavštine i autoritarne kulture. Prema tome, podaci koje ovom prilikom pružamo tiču se samo jedne dimenzije mjerenja a to je percepcija rodne neravnopravnosti, i u tom svijetlu treba razumjeti dobijene vrijednosti. Dakle, imajući u vidu gore navedene metodološke

¹ INDEX DEMOKRATIJE predstavlja način mjerenja stepena razvoja demokratskog procesa u jednom društvu. Njime se, jezikom brojki, kroz analizu specifičnih indikatora, ukazuje u kojoj mjeri građani doživljavaju prisustvo demokratije u njihovom društvu. Kompletan izvještaj je dostupan na veb sajtu (www.cedem.co.me). Projekat je podržan od strane NED-a..

ograde, najveću ocjenu bilježimo kada je u pitanju tretman medija prema ženama i odsustva govora mržnje (3.85). Nešto manju ali takođe visoku ocijenu dobile su organizacije koje štite prava žena (3.73) i na osnovu komparativnih podataka ističemo da uticaj i uloga ovih organizacija jeste od velikog značaja za uspostavljanje rodnog balansa u crnogorskom društvu. Kada je u pitanju nepostojanje diskriminacije žena u preduzećima, institucijama i organizacijama (3.15) i nepostojanje diskriminacije pri zapošljavanju i napredovanju (3.10) dobijene su dosta visoke ocijene što ne koindicira sa često ponavljanim apelima o potrebi poboljšanja stvari u ovom pravcu od strane subjekata koji se bave ovom materijom. Solidno je ocijenjeno i ravnopravno učešće žena u svim aspektima društvenog života (2.99). Nižu vrijednost mjerimo kod ravnopravnog učešća žena u vlasti (2.89), a najnižu vrijednost kad je u pitanju diskriminacija žena u porodici (2.64).

Iako se sa značenjem registrovanih vrijednosti moglo polemisati, građani očigledno još uvijek ne percipiraju da je postojeći položaj žena u društvenom životu Crne Gore nezadovoljavajući. Naime, **izvjesno je da je položaj žene u najvećoj**

mjeri ugrožen u porodičnim odnosima i da to pitanje treba predstavljati prioritet u pogledu budućih aktivnosti koje imaju za cilj da uspostave sveukupni rodni balans. Drugo mjesto na listi prioriteta bi zauzele mjere u cilju **ravnopravnijeg učešća žena u organima vlasti imajući u vidu da su sadašnje proporcije daleko od ravnopravnosti, a uvođenje kvota bi u ovom pogledu bilo vjerovatno najbolje rješenje.** Poboljšanje položaja žena treba sagledati sa stanovišta pokretanja svih društvenih mehanizama koji sistematski reprodukuju neravnopravnost, a pri tome prije svega mislimo na one mehanizme koji su naročito jaki i empirijski neuhvatljivi. Na ovom mjestu treba imati u vidu tradiciju kao čuvara neravnopravnosti i sveukupnu simboličku komunikaciju koja se zasniva na maskulinim obrascima.

2. ODNOS PREMA OSOBAMA SA INVALIDITETOM

Odnos prema osobama sa invaliditetom nije pitanje samo demokratičnosti već i pitanje humanosti u najširem smislu. Praksa pokazuje da

Tabela 1. - Položaj žena – prikaz po indikatorima

Indikatori	N	K	SD	Skewness
Ravnopravno učešće žena u svim aspektima društvenog života	930	2.99	1.256	0.059
Ravnopravno učešće žena u vlasti	950	2.89	1.242	0.203
Nepostojanje diskriminacije žena pri napredovanju i zapošljavanju	923	3.10	1.218	-0.123
Nepostojanje diskriminacije žena u preduzećima, institucijama i organizacijama	906	3.15	1.188	-0.185
Nepostojanje diskriminacije žena u porodici	904	2.64	1.173	0.349
Djelovanje organizacija i institucija koje štite prava žena	895	3.73	0.976	-1.053
Nepostojanje govora mržnje prema ženama u medijima	933	3.85	0.963	-1.159

Tabela 2. - Odnos prema osoba sa invaliditetom – prikaz po indikatorima

Indikatori	N	K	SD	Skewness
Postojanje zakonske zaštite osoba sa invaliditetom	860	3.42	1.127	-0.596
Postojanje konkretnih akcija vlasti za zaštitu osoba sa invaliditetom	810	3.13	1.170	-0.147
Nepostojanje diskriminacije osoba sa invaliditetom	842	3.02	1.173	-0.081
Postojanje službi i institucija koje štite prava osoba sa invaliditetom	814	3.40	1.067	-0.593
Obrazovanje pruža neophodna znanja osobama sa invaliditetom i djeci sa specijalnim potrebama	865	3.45	1.069	-0.568
Pilagođenost školskih objekata djeci sa invaliditetom i djeci sa specijalnim potrebama	848	2.81	1.222	0.172
Prisutnost i odgovarajući tretman osoba sa invaliditetom u medijima	842	2.71	1.160	0.313

se problem u ovom pogledu uglavnom sastoji u činjenici da su osobe s invaliditetom “nevidljive” za širu javnost, pri čemu je mogućnost objektivne percepcije ovog problema ograničena. Ova činjenica posebno važi za tradicionalne u suštini zatvorene kulture, a ovo jeste slučaj Crne Gore. U ovakvoj konstelaciji nerijetko se problem osoba s invaliditetom tretira kao individualna stvar same porodice, pri čemu se javno isticanje ovog problema smatra neprikladnim. Sve ovo ide u prilog tezi o nevidljivosti osoba s invaliditetom te ograničenoj percepciji sveobuhvatnosti ovog problema na širem društvenom planu.

Praksa razvijenih demokratija je pokazala da država zaista jeste u stanju da razvije čitav niz mehanizama koji mogu blagotvorno uticati na značajno poboljšanje položaja osoba s invaliditetom. U ovom smislu, takođe, treba imati u vidu da je i društvo real socijalizma učinilo dosta napora da se prevaziđu barijere i prepreke koje su vodile u pravcu diskriminacije ovih osoba. No svakako da u ovom pogledu uvijek ima više nego dovoljno prostora za dalja unaprijeđenja i poboljšanja.

Na osnovu našeg istraživanja možemo istaći

da postoji uvjerenje građana da u Crnoj Gori obrazovanje pruža neophodna znanja osobama sa invaliditetom (3,45), da postoji njihova zakonska zaštita (3.42), kao i da postoje službe i institucije koje štite prava osoba sa invaliditetom (3.40). Nižu ocjenu bilježimo kada je riječ o postojanju konkretnih akcija vlasti za zaštitu osoba s invaliditetom (3.13), kao i kada govorimo o nepostojanju diskriminacije osoba sa invaliditetom(3.02). Kada je u pitanju prilagođenost školskih objekata djeci sa invaliditetom vrijednost nije zadovoljavajuća (2.81), kao i po pitanju medijskog tretmana ovih osoba (2.71).

Prema tome, na osnovu rezultata istraživanja, možemo reći da je u cilju poboljšanja stanja na ovom području potrebno preduzeti mjere kako bi mediji imali više sluha i aktivniju ulogu u promociji ravnopravnog tretmana osoba sa invaliditetom, kao i djelovanje na planu prilagođavanja školskih objekata djeci sa invaliditetom i djeci sa posebnim potrebama, u što većoj mjeri. Čini se da preporuke na ovom području nijesu naročito skupe a svakako nijesu ni posebno zahtjevne te da nema razloga da se u ovom pravcu ne napravi iskorak.

3. INDEKS DEMOKRATIJE – SUMARNI PREGLED

U javnom mnjenju vlada mišljenje da se crnogorsko društvo, iako “mlado”, i uz to opterećeno prošlošću, sa izraženim elementima pred-modernog tradicionalizma, ipak nalazi na putu demokratizacije društvenih odnosa. Očigledno je, na osnovu rezultata mjerenja, da

građani izvjesna područja društvenog života ne percipiraju kao ozbiljno deficitarna sa stanovišta demokratičnosti. U prvom redu, kada je o manjinskim narodima riječ, opšte javno mnjenje percipita određeni napredak, obzirom na postignutu vrijednost koja iznosi (68.4). Ukoliko imamo na umu neposrednu prošlost područja kome Crna Gora geografski pripada opterećenu nacionalnim sukobima ovaj rezultat dobija posebnu težinu.

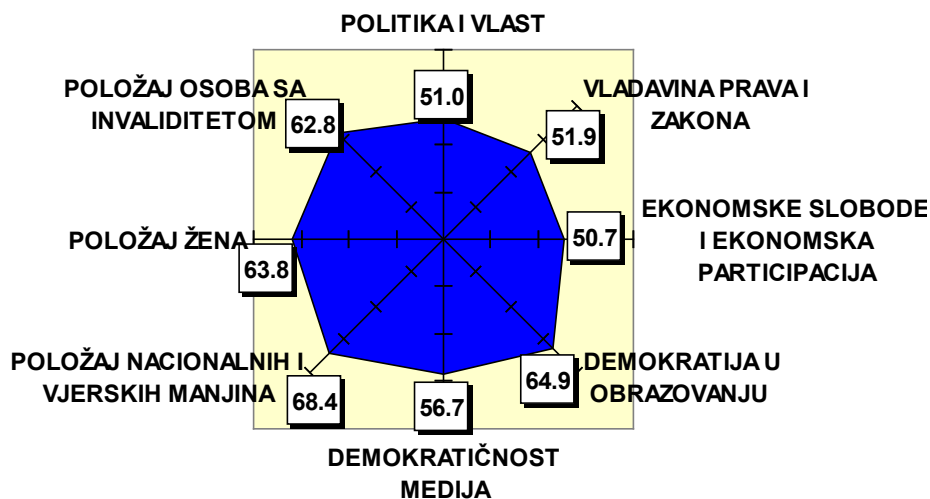

Tabela 3. - INDEKS DEMOKRATIJE

Područja	N	K	SD	Skewness
POLITIKA I VLAST	978	51,0	17,14189	0,314
VLADAVINA PRAVA I ZAKONA	980	51,9	17,53515	0,260
EKONOMSKE SLOBODE I EKONOMSKA PARTICIPACIJA	977	50,7	17,31700	0,302
DEMOKRATIJA U OBRAZOVANJU	985	64,9	15,43342	-0,096
DEMOKRATIČNOST MEDIJA	985	56,7	17,77028	0,255
POLOŽAJ NACIONALNIH I VJERSKIH MANJINA	976	68,4	17,05928	-0,405
POLOŽAJ ŽENA	974	63,8	17,62573	-0,027
POLOŽAJ OSOBA SA INVALIDITETOM	966	62,8	18,46170	-0,050

Nema sumnje da su određeni napori koji se čine na polju uvažavanja manjinskih naroda kao takvi uočeni od strane opšteg javnog mnjenja, te da tim putem u budućnosti treba nastaviti.

Sljedeće područje koje je ocijenjeno relativno pozitivnom ocjenom jeste obrazovanje (64,9). Ovdje je pozitivno naslijede iz perioda real socijalizma svakako odigralo važnu ulogu mada je vrlo vjerovatno da građani uočavaju i napore koji se trenutno sprovode na području reforme obrazovanja, te da je sve to zajedno doprinijelo ovako pozitivnom 'rejtingu' obrazovanja sa stanovišta demokratičnosti.

Položaj žena na osnovu komparativnih podataka je visoko ocijenjen (63,8) ali treba imati u vidu ova ograničenja u ovom slučaju. Misli se, naravno, na činjenicu postojanja disbalansa percepcije i stvarnosti što je posljedica same prirode rodne supremacije koja je imanentna crnogorskom društvu. Kulturni obrasci i neizbalansirani kriterijumi procijene svakako su doveli do mnogo viših ocjena u ovom pogledu nego što to stvarnost zaslužuje. Iako, a možda i upravo zato, na nivou opšteg javnog mnjenja ne postoji percepcija problema kada je u pitanju položaj žena, ovom pitanju u budućnosti treba posebno posvetiti pažnju.

Relativno pozitivno je od strane ispitanika ocijenjeno pitanje položaja osoba s invaliditetom (62,8). Ovdje takođe moramo biti svjesni činjenice da tradicija crnogorskog društva u dobroj mjeri skriva život osoba s invaliditetom te ovu prelaznu ocjenu treba prihvatiti s određenom rezervom.

Polovičan rezultat imamo kada su pitanju mediji (56,7). Na osnovu mjerenja koje smo izvršili u ovoj oblasti jasno je da javno mnjenje uviđa postojanje problema ravnopravnosti, autonomije i nezavisnosti medija od strane pritiska i uticaja koji dolaze od partija, političkih i drugih organizacija i centara moći. Prostora za korekciju u ovim poljima ima više nego dovoljno, od zakonske regulative do djelovanja institucija civilnog društva.

Kada su u pitanju područja u kojima su postignuti rezultati nezadovoljavajući počinjemo od dimenzije vladavine prava i zakona gdje zabilježeni rezultat (51,9) upućuje na jasnu neophodnost korekcije. Jednostavno govoreći, vladavina prava u Crnoj Gori nije na zadovoljavajućem nivou, što građani očigledno uočavaju, a najveći problem, prema njihovoj ocjeni, predstavlja neprofesionalan i neefikasan sudski sistem. Pri tome smo utvrdili, preko rezultata mjerenja, da je to u direktnoj vezi sa visokim stepenom prisustva korupcije i djelovanja u interesu pojedinaca i grupa. Stoga je neophodno posvetiti veću pažnju ovom izraženom i posebno teškom problemu uz napomenu da njegovo rješavanje iziskuje sistemski pristup, mjere kontinuiranog djelovanja i mobilizaciju cjelokupnog društva u cilju pokretanja pozitivnih procesa u rješavanju ovog problema.

Nedovoljna ocjena je zabilježena i kada je u pitanju područje politike i vlasti (51,00). Ovo jasno ukazuje na to da je nedovoljno učinjeno na području demokratizacije političkih procesa i da jedna od ključnih prepreka ka razvoju demokratskih odnosa u Crnoj Gori jeste reforma političkog sistema. Građani percipitaju da najveći problem leži u nepostojanju odgovarajuće kontrole i zakonitosti u radu vlasti, gdje opet daljim raščlanjivanjem ovog pitanja nailazimo na izraženu pojavu korupcije i kriminala u pojedinim strukturama vlasti kao i na odsustvo efikasne građanske kontrole vlasti. Svakako da ove pojave jesu zajedničke svim tranzicionim društvima i da im treba dati prioritet u pogledu korekcije koja je neophodna. Dakle, prioriteti u pogledu demokratizacije crnogorskog društva moraju se usmjeriti na političko polje i preduzimanje mjera koje bi pospješile kontrolu i zakonitost vlasti.

Najlošije rezultate kada je u pitanju sumarni pregled nalazimo kod pitanja ekonomskih sloboda i ekonomske participacije (50,7). Analiza sfere ekonomije pokazala je da su građani smatraju da su ostvareni rezultati daleko od demokratskih standarda koji važe u ovoj oblasti, a da je najveći problem odsustvo ekonomske jednakosti i autonomije preduzeća, što je izaz-

vano u prvom redu postojanjem monopola koji uživaju zaštitu države, uticajem pojedinačnih i partijskih interesa na preduzeća kao i uticajem države i vlasti u pravcu diskriminacije pojedinih i favorizovanju drugih preduzeća. Dakle, trebalo bi sa maksimalnom pažnjom reagovati na ovakvo stanje i preduzeti mjere da bi se obezbjedili veći stepen autonomije i jednakosti preduzeća.

Kada imamo u vidu kretanje rezultata u odnosu na prethodno istraživanje primjećujemo da je određeni trend rasta zabilježen u svim oblastima osim kod pitanja ekonomskih sloboda i ekonomske participacije, kao i kod položaja nacionalnih i vjerskih manjina gdje je taj pad izuzetno mali. Rast vrijednosti bilježimo u prvom redu kod demokratije u obrazovanju, slijede zatim vladavina prava i zakona i oblast politike i vlasti. Veoma je značajno, sa stanovišta demokratičnosti, što je kod posljednje dvije oblasti zabilježen trend rasta jer se radi o oblastima, kako smo vidjeli naprijed, 'većeg stepena ugroženosti' što znači građani smatraju da pomaka na bolje ima i da treba intenzivirati postojeće mjere i korekcije na tom planu. Jako mali rast mjerimo kada su u pitanju percepcije položaja osoba s invaliditetom, žena i demokratičnost medija.

4. TREND

Brza transformacija jednopartijskog u višepartijski sistem, privatizacija i tržišne reforme koje su nužno proizvele društvene nejednakosti, te negativno naslijeđe autoritarne prošlosti, predstavljaju prepreke koje se ne mogu zaobići i preskočiti, već se sa njima čitavo društvo mora boriti na svim frontovima. Za uspješnu demokratizaciju crnogorskog

Područja	2005-2006	2006-2007
POLITIKA I VLAST	49,6	51,0
VLADAVINA PRAVA I ZAKONA	50,2	51,9
EKONOMSKE SLOBODE I EKONOMSKA PARTICIPACIJA	51,0	50,7
DEMOKRATIJA U OBRAZOVANJU	62,1	64,9
DEMOKRATIČNOST MEDIJA	56,3	68,4
POLOŽAJ NACIONALNIH I VJERSKIH MANJINA	68,5	63,8
POLOŽAJ ŽENA	63,7	62,8
POLOŽAJ OSOBA SA INVALIDITETOM	62,0	62,8

društva potrebna je mobilizacija svih društvenih institucija kao i organizacija civilnog društva, te mobilizacija građanstva na svim nivoima. Nadamo se da ćemo svojim radom i kroz dalje praćenje indeksa demokratije u Crnoj Gori doprinijeti identifikaciji onih tačaka koje zahtijevaju dalji napor u ovom smislu.

Konačno, jedan od najvećih problema s kojima se Crna Gora suočava jeste vidan izostanak društvenog i političkog konsenzusa koji bi umirio strasti na podijeljenoj političkoj sceni i koji bi u duhu saradnje i identifikacije zajedničkih ciljeva vodio ka kontinuiranom napretku sveukupne demokratizacije crnogorskog društva. Iako je referendumski proces završen i ocijenjen pozitivnom ocijenom sa stanovišta demokratičnosti, čime je završeno jedno značajno poglavlje, podjele u crnogorskom društvu nijesu nestale već su se razložile na niz pitanja koje svako za sebe iziskuju visok stepen tolerancije i spremnosti na kompromis. Vrijeme je u tom pogledu ograničen resurs jer će generacije koje dolaze sve manje imati razumijevanja za više istorijske ciljeve, a sve više izraženu potrebu za životom u demokratskom i razvijenom društvu.

Aktivnosti CEDEM-a

Seminar:

”Mapiranje i monitoring reforme sektora bezbjednosti u zemljama Zapadnog Balkana”

Budva, 1-4 april, 2009.

U organizaciji DCAF-a iz Ženeve, CCMR-a iz Beograda i CEDEM-a u Budvi je održan prvi seminar u okviru projekta **Mapiranje i monitoring reforme sektora bezbjednosti u zemljama Zapadnog Balkana**. Na seminaru su pored pomenutih organizacija učestvovali i predstavnici partnerskih organizacija iz regiona: IDM iz Tirane, ANALYTICA iz Skoplja, KCSS iz Prištine, IMO iz Zagreba i CSS iz Sarajeva.

Okrugli sto:

”Izazovi u prevenciji diskriminacije u Crnoj Gori sa fokusom na Romsko-Aškalijsko-Egipćansku zajednicu”

Podgorica, 14. april 2009.

Predstavništvo Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbjeglice u Crnoj Gori (UNHCR) i Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM), organizovali okrugli sto koji je pružio priliku učesnicima da razgovaraju o odredbama nacrta Zakona o zabrani diskriminacije i da dobiju informacije o ozbiljnosti i veličini problema nedostatka dokumentacije među RAE populacijom u Crnoj Gori, koji je prepoznat kao jedan od osnovnih uzroka društvene marginalizacije i diskriminacije u nacionalnoj Strategiji za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori, 2008-2012. Potreba za usvajanje Zakona o zabrani diskriminacije, bez odlaganja, kao ključni nedostatak za zaštitu ljudskih i manjinskih prava u Crnoj Gori, uvrštena

je u zaključke okruglog stola. Zabrana diskriminacije i jednakost pred zakonom su dva fundamentalna principa našeg društva kao preduslovi za puno uživanje individualnih prava. Kako bi se podržali ovi principi suštinski je važno usvojiti zakonodavnu strukturu koja će institucionalizovati jasne i efikasne mehanizme za zaštitu od diskriminacije. Jednako važna je i svijest među ljudima o dostupnim mogućnostima za borbu protiv različitih oblika diskriminacije u njihovim svakodnevnim životima.

Konferencija:

”Jačanje kapaciteta civilnog sektora u Crnoj Gori”

Bečići, 23-25. april 2009.

U organizaciji EUCLID mreže iz Londona i CEDEM-a održan dvodnevni trening za predstavnike civilnog sektora na temu apliciranja za EU fondove i mogućnosti NVO-a da osnuju preduzeća, kao i konferencija na temu:

Jačanje kapaciteta civilnog sektora u Crnoj Gori.

Kroz interaktivna predavanja učesnici na treningu bili su u prilici da steknu nova znanja o načinu apliciranja za EU fondove, kao i o tome kako da svoju organizaciju učine finansijski održivom u situaciji kada se smanjuje broj inostranih donatora. Konferencija je predstavljala priliku da se čuju različita mišljenja o budućnosti civilnog sektora u Crnoj Gori. Govornici na konferenciji bili su: Kevin Lyne – Ambasador Velike Britanije, Nicolo Bertolini – predstavnik Delegacije EK u Podgorici, Vanja Grgurević – Sekretarijat za evropske integracije, Sanja Elezović, direktorica Fondacije za otvoreno društvo, Predstavništvo Crna Gora (FOSI ROM), Goran Đurović – izvršni direktor Centra za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO).

Seminar:

”Pravo na pravično suđenje u razumnom vremenskom roku,
Evropska konvencija o ljudskim pravima, crnogorsko zakonodavstvo i praksa”

Budva, 27-28. april 2009.

Seminar za crnogorske sudije, tužioce i advokate na temu: ***Pravo na pravčno suđenje u razumnom vremenskom roku***, Evropska konvencija o ljudskim pravima, crnogorsko zakonodavstvo i praksa, održan u organizaciji OEBS-a, AIRE Centra iz Londona i CEDEM-a, uz podršku Ministarstva spoljnih poslova Velike Britanije i OEBS-a. Uvodne riječi na seminaru su imali: Vesna Medenica, Predsjednik Vrhovnog suda Crne Gore, Milan Marković, predsjednik Ustavnog suda Crne Gore, Paraschiva Badescu, šefica

Misije OEBS-a u Crnoj Gori, Nenad Koprivica, izvršni direktor CEDEM-a i Biljana Braithwaite, AIRE Centar. Predavači na seminaru su bili sudije Vrhovnog suda Crne Gore: Petar Stojanović, Sreten Ivanović i Dušanka Radović, Nuala Mole, direktorica AIRE Centra iz Londona i Toby Cadman, advokat, UK.

Seminar:

”Crna Gora u procesu Euro-atlantskih integracija”

Ulcinj, 8-9. maj 2009.

Uz podršku njemačke fondacije *Konrad Adenauer* u organizaciji CEDEM-a održan je dvodnevni seminar za studente crnogorskih fakulteta društvenih nauka, na temu **Crna Gora u procesu Euro-atlantskih integracija**. Seminar su otvorili: Sanija Šljivančanin, Fondacija Konrad-Adenauer i Nenad Koprivica, izvršni direktor CEDEM-a. Predavači su bili: Ana Vukadinović, šefica Sekretarijata za evropske integracije; Clive Rumbold, predstavnik Delegacije Evropske Komisije u Crnoj Gori; Petar Turčinović, Ambasador Republike Hrvatske u Crnoj Gori; Ivana Vojinović, analitičar Instituta za strateške studije i projekcije; Prof. dr Lidija Čehulić, Fakultet političkih nauka, Zagreb; Savo Kentera, generalni sekretar Euro-atlantskog kluba Crne Gore.

Seminar:

”Nezavisnost je definisana. Da li je i zaštićena?”

Etika u pravosuđu – seminar za nosioce pravosudnih funkcija

Bečići, 25-26. maj 2009.

Seminar za crnogorske sudije, tužioce i advokate na temu: **Etika u pravosuđu**, održan u organizaciji njemačke fondacije Konrad Adenauer, Program za vladavinu prava u Jugoistočnoj Evropi i CEDEM-a. Uvodne riječi na seminaru su imali: Dr. iur. Stefanie Ricarda Roos, direktorica Programa za vladavinu prava u Jugoistočnoj Evropi, Konrad-Adenauer-Stiftung, Milan Marković, predsjednik Ustavnog suda Crne Gore, Stanka Vučinić, zamjenica Predsjednika Vrhovnog suda Crne Gore i Nenad Koprivica, izvršni direktor CEDEM-a. Predavači na seminaru su bili: Zoran Pažin, državni agent Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, Dana Cigan, sudija, Oradea, Apelacioni sud, Rumunija, Jonathan S. Haub, pravni savjetnik u Ambasadi SAD u Crnoj Gori, sudija Svetlana Vujanović, predsjednik Disciplinske komisije u Sudskom savjetu, sudija Radule Kojović, član Sudskog savjeta Crne Gore, Zahit Camić, predsjednik Osnovnog suda Rožaje, advokat Periša Perović, disciplinski tužilac u Advokatskoj komori.

Konferencija:

“Crna Gora na putu ka Evropskoj Uniji – ograničenja i izazovi”

Bečići, 25-26. jun 2009.

Uz podršku francuske fondacije *Robert Šuman*, njemačke fondacije *Konrad Adenauer* a u organizaciji CEDEM-a, održana je konferencija na kojoj su učestvovali predstavnici diplomatskog kora, državnih organa, profesori crnogorskih fakulteta i predstavnici NVO-a, na temu: **Crna Gora na putu ka Evropskoj Uniji – ograničenja i izazovi.**

Seminar su otvorili: Prof. dr Srđan Darmanović, predsjednik CEDEM-a, Pascale Joannin, direktorica fondacije Robert Šuman i Claudia Crawford, predstavica fondacije Konrad Adenauer za Srbiju i Crnu Goru. Predavači na panelima su bili: Gordana Đurović, ministar za evropske integracije u Vladi Crne Gore; Leopold Maurer, šef Delegacije Evropske Komisije u Crnoj Gori; Tanja Mišćević, profesorica na Fakultetu političkih nauka u Beogradu; Miloš Bešić, profesor na Fakultetu političkih nauka u Podgorici; Ljiljana Filipović, potpredsjednica Privredne komore Crne Gore; Peter Turčinović, Ambasador Republike Hrvatske u Crnoj Gori; Ivana Vojinović, Institut za strateške studije i prognoze iz Podgorice; Jean Dominique Giuliani, predsjednik Fondacije Robert Šuman; Pierre Fauchon, senator, član Komisije za evropske poslove u Senatu Francuske.

Međunarodne aktivnosti predstavnika CEDEM-a

Prof. dr Srđan Darmanović

7-10. maj 2009. Ristisen

Učešće na međunarodnoj konferenciji pod nazivom: **Izgradnja povjerenja i tolerancije u regionu Balkana**, u organizaciji Aspen Instituta.

Mr Nenad Koprivica

5. jun 2009. Beč

Učešće na konferenciji, na temu: **Da li je Crna Gora spremna za EU?**, u organizaciji: The Institute for the Danube Region and Central Europe (IDM), Institute for Political Science, University of Vienna and Renner-Institute, a u okviru projekta: Democratization, Civil Society and Nation Building in Montenegro.

Rajko Radević

16. jun 2009. Beograd

U organizaciji ženevskog Centra za demokratsku kontrolu oružanih snaga i Centra za civilno-vojne odnose, u Beogradu je 16. juna održan drugi istraživački seminar u okviru projekta **Mapiranje i monitoring reforme sektora bezbjednosti u zemljama Zapadnog Balkana**. Na seminaru su učestvovali, pored organizatora i predstavnici partnerskih organizacija iz regiona: Centra za demokratiju i ljudska prava iz Podgorice, Instituta za demokratiju i medijaciju iz Tirane, Analitike iz Skoplja, Instituta za međunarodne odnose iz Zagreba i Centra za sigurnosne studije iz Sarajeva

CEDEM - Odjeljenje za empirijska istraživanja

Ispitivanje političkog javnog mnjenja Crne Gore
Jun 2009

Istraživanje je obavljeno u periodu od 11. do 19.06.2009. Primijenjen je CEDEM-ov standardni dvostruko stratifikovani uzorak sa slučajnim izborom ispitanika u finalnim jedinicama. Realizovani uzorak je bio 1015 ispitanika iz šesnaest crnogorskih opština. Projekat Javno mnjenje Crne Gore podržan je od strane *Instituta za otvoreno društvo*, predstavništvo Crna Gora (OSIM).

Osnovne karakteristike uzorka

Starosna struktura ispitanika	%
Muškarci	48.6
Žene	51.4

Starosna struktura ispitanika	%
18-34	34.6
35-45	37.0
55+	28.3

Nacionalnost ispitanika	%
Crnogorci	44.5
Srbi	33.6
Bošnjaci/ Muslimani	12.7
Albanci	5.0
Hrvati	4.1

Partijska preferencija

DPS	53.1
SDP	4.0
SNP	15.5
SNS	7.9
PZP	5.1
NS	1.7
DSS	1.2
LPCG	3.3
DC	0.2
Bosnjacka stranka	2.7
DUA	0.8
Albanska Alternativa	0.7
HGI	0.9
Srpski radikali	2.9

Povjerenje u institucije

Institucija	1	2	3	4	5
1 Vlada Crne Gore	20,4	29,3	17,8	18,9	13,7
2 Predsjednik Crne Gore	25,0	28,2	15,6	19,4	11,8
3 Skupština Crne Gore	14,1	31,2	20,1	20,7	13,9
4 Sudstvo Crne Gore	11,9	29,1	21,5	21,5	16,0
5 Policija Crne Gore	13,6	32,6	19,2	20,5	14,1
6 Srpska pravoslavna crkva	33,6	20,9	6,1	11,0	28,4
7 Crnogorska pravoslavna crkva	14,7	19,2	8,6	26,2	31,3
8 Vojska Crne Gore	12,2	33,5	13,1	15,5	25,7
9 Političke partije u Crnoj Gori	7,3	20,6	25,7	25,7	20,7
10 Evropska unija	16,7	34,4	12,2	19,7	17,1
11 NATO	11,7	20,0	12,1	35,6	20,7
12 Haški Tribunal	9,4	15,2	12,5	39,6	23,3

1 - Ima veliko povjerenje; 2 - Uglavnom ima povjerenje; 3 - Uglavnom nema povjerenje;
4 - Uopšte nema povjerenje; 5 - Nema mišljenje o tome

Prijetnje po bezbjednost

Prijetnja	Prijeti u velikoj mjeri	Uglavnom prijeti	Uglavnom ne prijeti	Ne prijeti uopšte	Nema mišljenje o tome
Organizovani kriminal (droga, oružje...)	51.2	27.1	7.6	7.4	6.7
Ekonomski i socijalni sukobi	24.3	33.5	19.2	12.6	10.4
Globalni terorizam	6.8	18.1	32.0	25.4	17.7
Napetosti i nestabilnosti u regionu	9.1	22.9	31.0	21.7	15.3
Politički sukobi	7.2	14.6	24.8	17.4	36.0
Nasilno svrgavanje vlasti	7.6	8.5	30.0	36.8	17.1
Prirodne katastrofe	10.9	21.3	23.7	22.6	21.5

Članstvo u NATO (trend)

	Mar 08	Jun 08	Nov 08	Mar 09	Jun 09
Da	33.1	26.3	26.9	31.2	30.0
Ne	43.1	46.7	46.9	45.1	43.3
Ne zna	23.8	27.0	26.1	23.7	26.7

Ko po Vašem mišljenju odlučuje u NATO?

SAD	56.3
Zajedničko odlučivanje putem konsenzusa	12.3
Velika Britanija	2.2
Njemačka	0.7
Sve zemlje članice zajednički	12.4
Neko drugi	1.6
Nemam mišljenje	14.5

Da li bi ulazak Crne Gore u NATO imao određene ekonomske posljedice?

Ekonomske posljedice na:	Veoma bi uticalo	Uglavnom bi uticalo	Uglavnom ne bi uticalo	Uopšte ne bi uticalo	Nema određeno mišljenje
Ostvarenje ekonomskog rasta	14.6	25.2	20.3	14.3	25.6
Uvođenje viznih olakšica	17.3	31.2	15.7	13.3	22.5
Tehnološki razvoj	11.8	24.4	20.0	16.1	27.7
Povećanje zaposlenosti	10.6	22.0	21.6	21.5	24.2
Povećanje količine stranih ulaganja u CG	13.3	25.5	18.5	16.4	26.4
Povećanje izvoza CG proizvoda	10.3	21.8	20.8	20.3	26.8
Povećanje uvoza iz inostranstva	11.5	28.2	17.2	16.0	27.1
Povećanje cijena nekretnina	12.1	23.8	18.2	16.4	29.6
Povećanje turističke posjećenosti	13.4	22.4	17.7	18.9	27.6

Po Vašem mišljenju kakav uticaj, bi članstvo u NATO moglo imati na odnose sa slijedećim državama?

	Pozi- tivan	Nega- tivan	Bez uticaja	Nemam mišljenje
Srbijom	21,6	38,3	17,1	23,0
Hrvatskom	43,9	8,0	22,8	25,3
BiH	35,5	15,3	23,1	26,1
Albanijom	48,3	7,4	17,9	26,4
UNMIK-Kosovo	44,7	10,0	17,2	28,2
Makedonijom	36,2	12,1	23,7	28,0
Zemljama EU	52,2	7,8	14,6	25,4
SAD	58,3	5,4	11,5	24,8
Rusija	18,7	37,2	17,0	27,1

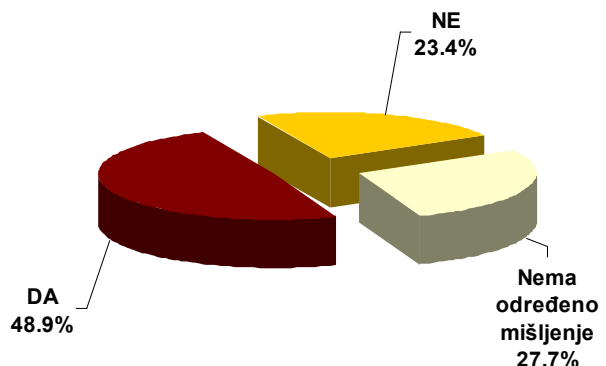
Ko bi po Vašem mišljenju imao najviše koristi od ulaska u NATO?

Vlada i vladajuće strukture	55.8
Građani	20.0
Zaposleni u vojsci CG	12.4
Firme preduzetnici	0.5
Nevladine organizacije	0.9
Nacionalne manjine	0.8
Opozicione stranke	0.2
Srbi u Crnoj Gori	0.5
Nacionalne manjine u Crnoj Gori	1.7
Neko drugi	7.3

Ko treba da odlučuje o članstvu Crne Gore u NATO?

Građani na referendumu	69.9
Skupština Crne Gore	7.1
Vlada Crne Gore	5.3
Članice NATO	2.0
Generalštab Vojske CG	2.9
Ne zna	12.8

Šta mislite, da li će Crna Gora postati članica NATO-a?

Kompletni rezultati istraživanja mogu se pogledati na CEDEM-ovom sajtu: www.cedem.co.me

• Posjetili su nas ... • Posjetili su nas ... • Posjetili su nas ... • Posjetili su nas ...

- **PhD Patricia Schneider**, Institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg
- **Naida Mehmedbegović**, Institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg
- **Xu Xiaoyun**, Chinese Academy of Social Sciences
- **Xu Hua**, Chinese Academy of Social Sciences
- **Zuo Ya**, Chinese Academy of Social Sciences

Posjetite nas na...

www.cedem.co.me

www.cedem.co.me

www.cedem.co.me

www.cedem.co.me

www.cedem.co.me

Center for Democracy and Human Rights MONTENEGRO

Home | About us | Opinion polls | Conferences | Publications | Newsletters | Links | Contact us

Opinion Polls
Ispitivanja javnog mnjenja

CEDEM is NGO established as non-profitable association of citizens, with a main goal to advance and spread conscience on importance of proper and successful democratic transition; to research, analyze and follow process of transition; to influence by its activities, as much as it possible, on transitional process in Montenegro; to contribute in strengthening of civil society and democratization process as a whole.

In that direction CEDEM acts as a think-thank group, as an organizer of various kinds of public discussions and as an organizer of practical actions. CEDEM acts mostly through: [read more](#)

LATEST OPINION POLL
Political Public Opinion August, 2006

LATEST NEWSLETTER
No 17 · May - July '06

CEDEM - ORGANIZATIONAL BACKGROUND
FOUNDERS AND PERMANENT MEMBERS OF CEDEM

CONTACT US
cmogorski jezik

REFERENDUM IN MONTENEGRO 2006
On April 28, 2006 CEDEM (Centre for Democracy and Human Rights) has announced opinion poll results regarding the referendum in Montenegro - May 21, 2006.

Turn outs	
CEDEM	87.0
RRC	86.5

Results of referendum	
YES	56.3
NO	43.7

democracy index

What is Democracy INDEX?
Democracy index represents the way to measure the level of democratic development of one society. Using the language of figures, through analysis of specific indicators, we are indicating the level of democracy within the society. This is the first of the kind in Montenegro, and its follow up in years to come, will create possibilities to compare obtained data and democracy progress in our society.

Democracy Index is being implemented in Montenegro by Center for Democracy and Human Rights (CEDEM) from Podgorica with the support of National Endowment for Democracy from Washington (USA). CEDEM's team of analysts headed by Ph.D. Miloš Bešić- responsible methodologist- in period October 2005- May 2006, has conducted systematic surveys of Montenegrin public opinion, based on which we obtained citizens' positions on offered indicators.

PRESENTATION OF RESULTS >>> Report for 2006 ([pdf format](#))

LATEST NEWS - SEMINAR: "HUMAN RIGHTS AND POLICE IN CONTEXT OF LAW ON CRIMINAL PROCEEDING - PRE-CRIMINAL PROCEEDING"

Pijevlja, October 14, 2006
Training for police members on following subject **Human Rights and Police in context of Law on criminal proceeding**